

Vikenpassagen

Arkeologisk förundersökning i anslutning till L2007:9898, Karlstads stad och kommun, Värmlands län

VÄRMLANDS
MUSEUM

Värmlands Museum rapportserie 2023:06
Författare: Johan Richardson

VÄRMLANDS MUSEUM
Uppdrag

Box 335
651 08 Karlstad
Tel: 054 - 701 19 00
E-post: museet@varmlandsmuseum.se
www.varmlandsmuseum.se

© 2023 Värmlands Museum

Vikenpassagen

Arkeologisk förundersökning i anslutning till L2007:9898, Karlstads stad och kommun, Värmlands län

Dnr 22.270.0177

Johan Richardson
Uppdrag
Värmlands Museum

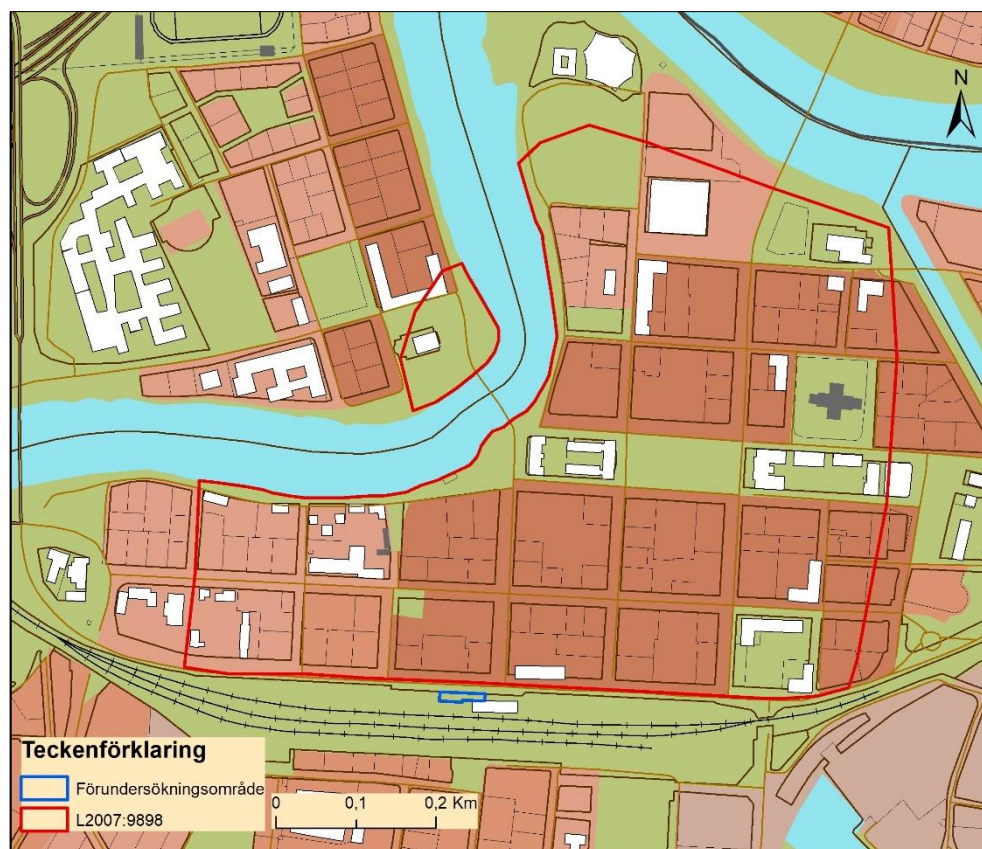

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	6
Bakgrund	7
Syfte	7
Områdesbeskrivning och fornlämningsmiljö	8
Fornlämning L2007:9898	8
Stadens historia – medeltid till 1800-tal	8
Karlstad centralstation och den nordvästra stambanan	9
Historiskt kartmaterial	10
Arkeologiska undersökningar i närområdet	13
Fredsgatan	13
Järnvägsgratan	13
Kvarteret Klara	14
Genomförande	15
Förutsättningar	15
Metod	15
Resultat	16
Odlingslager och äldre markhorisont	16
Fynd	18
Tolkande sammanfattning	18
Måluppfyllelse	18
Källor	19
Litteratur	19
Kartor och övriga källor	20
Tekniska och administrativa uppgifter	21
Bilaga 1 Schakttabell	22
Bilaga 2 Kontexttabell	23
Bilaga 3 Fyndlista	24

Omslagsbild: 1787-92 års karta över området utanför Karlstads stadsplan. Akteckning R39-1:12

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Dnr MS2005/01156.
©Värmlands Museum

Figur 1. Utsnitt ur Ekonomiska kartan över Karlstad. Röd markering visar fornlämningsområdet för L2007:9898, blå markering visar förundersökningsområde. © Lantmäteriet Dnr MS2005/01156.

Inledning

Bakgrund

En arkeologisk förundersökning utfördes av personal från Värmlands Museum i april år 2023 i anslutning till Vikenpassagen och Karlstads centralstation (se figur 1). Uppdraget utfördes då Trafikverket planerar en ombyggnation av Karlstad centralstation och Vikenpassagen inför ett nytt resecentrum, vilket medför att markarbeten som spontning och schaktning till ett djup om åtta meter kommer att genomföras. Förundersökningsområdet utgörs av ett cirka 500 m² stort område som ligger cirka 10 meter söder om fornlämningsgränsen för L2007:9898.

Då förundersökningsområdet ligger inom villkorad del av fornlämningsområdet för L2007:9898 (stadslager) beslutade Länsstyrelsen i Värmlands län att en arkeologisk förundersökning skulle genomföras (Lst Dnr 431-4375-2022). Inga tidigare arkeologiska undersökningar har genomförts inom den södra delen av den villkorade delen av fornlämningsområdet för L2007:9898.

Syfte

Förundersökningens syfte var att ge Länsstyrelsen i Värmlands län ett beslutsunderlag inför prövning om tillstånd till ingrepp i fornlämning. Förundersökningens syfte var att fastställa och dokumentera fornlämningens karaktär, utbredning inom undersökningsområdet och komplexitet samt tillvarata fornynd. Resultatet avses kunna användas av undersökare för att bedöma och beräkna omfattningen av en arkeologisk undersökning samt kunna användas i företagarens planering.

För att uppnå syftet har följande frågeställningar applicerats för den aktuella förundersökningen:

- Finns det inom förundersökningsområdet bevarade lämningar tillhörande fornlämning L2007:9898?
- Vilken datering har eventuella lämningar?
- Vad representerar eventuella lämningar?
- Finns det områden inom förundersökningsområdet som utifrån lämningars bevarandegrad förslås för arkeologisk undersökning?

Områdesbeskrivning och fornlämningsmiljö

Fornlämning L2007:9898

L2007:9898 utgör stadslager för Karlstad och sträcker sig från Museiparken i norr till Hamngatan i söder, från Grevgatan i väster till Domkyrkan i öster, samt omfattar även delar av stadsdelen Klara norr om Klarälven. Inom denna fornlämningsgräns bedöms kulturlager från medeltid samt 1500–1600-tal kunna förekomma. Avgränsningen är bedömd främst utifrån historiskt kartmaterial men också arkeologiska undersökningar. Stadslagrets avgränsning är osäker och kan komma att ändras som ett resultat av framtida markarbeten.

Stadens historia – medeltid till 1800-tal

Föregångaren till Karlstad utgjordes av den medeltida tings- och handelsplatsen Tingvalla. De äldsta dokumenten där "*Thingwalla*" omnämns är från slutet av 1200-talet. I de medeltida handlingarna omnämns Tingvalla som centralort och gemensam mötesplats för värlänningar (Lund et al. 1994). Under medeltiden omnämns Tingvalla i ett 60-tal dokument (Nilsson 1997). I medeltida dokument nämns ett tiotal gårdar som hört till Tingvalla, varav den äldsta är *Fialstapn* från 1291. Den äldsta noteringen om en kyrka är från 1357.

Redan från under 1530-talet finns uppgifter om att Tingvalla var en plats av stadskaraktär. Förutom att det var en tings- och marknadsplats var det också en utskeppningsplats för bland annat det viktiga järnet (Andersson & Olsson 2006:23). Trots de skriftliga beläggen har få medeltida fynd hittats i Karlstad (Andersson & Schedin 2001:74f). Karlstad är Värmlands första stad och grundades år 1584. Den äldsta bevarade mantalslängden för Karlstad är från år 1585, vilken upptar 45 hushåll i staden vid denna tid (Karlsson & Knabe 2006). För värmländska förhållanden var stadsbildandet ett resultat av att vilja kontrollera och hantera den stora produktionen av järn från Värmlands bergslag (Andersson & Schedin 2001: 92f).

Staden växte gradvis under 1600-talet och befolkningmängden under andra hälften av århundradet beräknas ha varit mellan 300–400 personer. Vid samma tid kom staden att regleras enligt en rutnätsplan, vilket 1676 års karta vittnar om. Gårdsstrukturerna i staden har genom tidigare arkeologiska undersökningar tolkats bestå av kringbyggda gårdar med en öppen gårdsplan i tomtens mitt och boningshus och bodar ut mot gatorna (Karlsson & Knabe 2006). Under 1700-talets första hälft utvecklades staden genom etablering av två industrier, ett tegelbruk samt ett tobaksspinneri. Industrierna fick dock en kort historia och jordbruk, fiske, boskapsskötsel och handel utgjorde fortsatt viktiga inkomstkällor för Karlstadborna (Nygren 1934).

Karlstad har sedan 1600-talet drabbats av fem stora stadsbränder: åren 1616, 1652, 1719, 1752 och 1865. Efter branden 1719 beslutades att ekonomibyggnader (förutom stall och fähus) skulle flyttas utanför staden för att minska brandrisken och en reglering av gatunätet påbörjades (Nygren 1934). Vid branden som drabbade Karlstad 1865 klarade sig enbart bebyggelsen väster om dagens Fredsgatan, Gamla Gymnasiet samt Biskopsgården från lågorna. Staden har även under denna tid vid ett flertal tillfällen drabbats av översvämningar, ett resultat av dess utsatta läge vid Klarälvens strand.

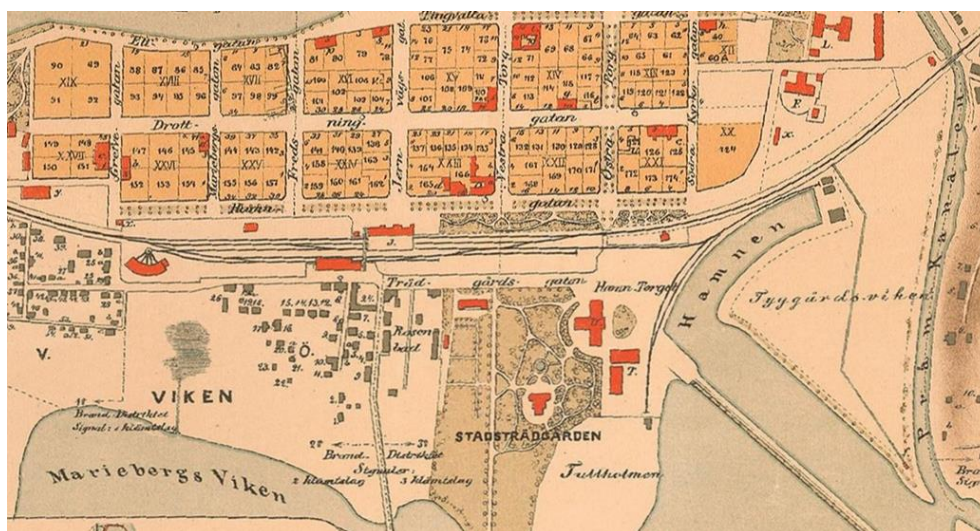
Karlstad centralstation och den nordvästra stambanan

Den nordvästra stambanan byggdes för att binda samman Norge och Sverige under andra hälften av 1800-talet. Banan drogs mellan Stockholm och Kristiania (Oslo). En av stationerna som byggdes mellan de två huvudstäderna var Karlstads centralstation vars stationsbyggnad uppfördes år 1869 i samband med att sträckan Karlstad-Kristinehamns invigdes. Stationsområdet var till en början grusat men kom under slutet av 1800-talet att stenlägga (Myrin 2022, Länsstyrelsen 2007). I en karta från år 1869 över Karlstads donationsjordar (figur 2) går det att utläsa hur området som omger staden brukades. Direkt söder om stadsplanen etablerades stationsområdet som till en början bestod av stationsbyggnaden. I kartan går det att utläsa att en mindre kvadratisk byggnad finns väster om stationsbyggnaden samt ytterligare en långsmal byggnad söder om järnvägsspåren. I kartan går det även att utläsa att en bebyggelseetablering sker i relation till området Viken samt att en stadsträdgård etablerats.

Figur 2. Utsnitt från karta från år 1869 som visar området för Karlstad Centralstation.

I en karta från år 1893 går det att utläsa att en byggnad som bestod av en banhall tillkommit sydväst om stationshuset. Det går även att utläsa att området öster om stationshuset har en parkliknande karaktär med gångstigar. I stationsområdet västligaste delar har det tillkommit en byggnad som markerats med bokstaven x i kartan och som utgörs av ett spruthus (se figur 3).

Figur 3. Utsnitt från orienteringskarta över Karlstad från år 1893 som visar området för Karlstad centralstation.

Historiskt kartmaterial

Den äldsta stadskartan som berör Karlstad är från år 1646. I denna karta går det inte att utläsa hur området utanför stadsplanen brukats. I en karta från år 1696 är tomtgränser samt tomtägarnas namn angivna. Området söder om stadsplanen, inom vilken undersökningsområdet ligger, benämns som stadens åkerlyckor (se figur 4).

Figur 4. Karta från år 1696 som anger att området söder om stadsplanen för Karlstad nyttjats som stadens "åkerlyckor".

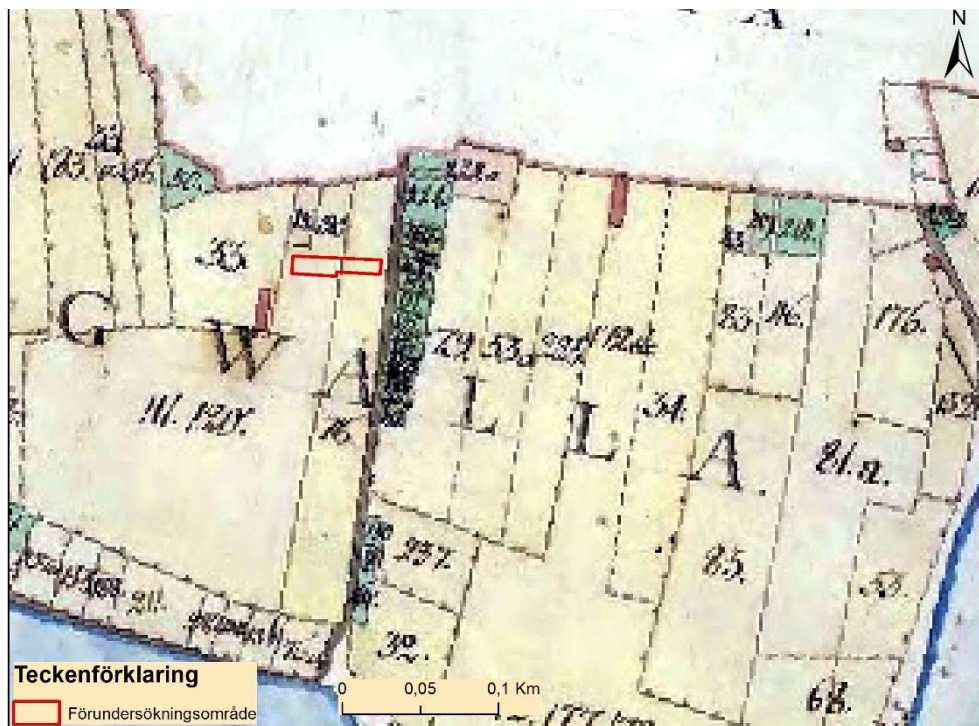
I en geometrisk avmätningsskarta över Karlstads staddonationsjord från år 1713 går det att utläsa att förundersökningsområdet ligger i relation till två långsmala åkerlyckor söder om stadsplanen. Öster om förundersökningsområdet går en väg som är en förläggning av gatan som benämns som Salttorgsgatan. Vägen binder ihop staden med Vänern (se figur 5)

Figur 5. Utsnitt från 1713 års geometriska karta över stadens donationsjor.

I en karta från år 1787-92 går det att utläsa att förundersökningsområdet fortsatt ligger inom jordbruksmark samt att vägen öster om området är tydligt markerad och binder ihop staden med Vänern. I kartan går det även att utläsa att enstaka byggnader ligger i relation till åkrarna (se figur 6).

Figur 6. Undersökningsområdets belägenhet gentemot 1787-92 års karta.

Från ödesåret 1865 finns det en karta som visar vilka delar av Karlstad som påverkades av stadsbranden (figur 7). I kartan är det inte angivet hur området för förundersökningen nyttjats dock går det att utläsa att en tomtstruktur med tydliga vägar etablerats i öst.

Figur 7. Utsnitt från 1865 års karta som visar vilka områden av staden som eldhärjades av stadsbranden.

Sammantaget kan man utifrån kartmaterialet konstatera att förundersökningsområdet legat utanför stadsplanen och utgjort åkermark för stadens invånare. Området har legat i relation till en väg som band ihop staden med Väneren i söder.

Arkeologiska undersökningar i närområdet

Inom och i anslutning till L2007:9898 har få arkeologiska undersökningar genomförts i fornlämningsens södra delar. I relation till det nu aktuella undersökningsområdet har tidigare undersökningar genomförts vid Fredsgatan och Järnvägsgatan. Tidigare undersökningar i kvarteret Klara har påvisat att arkeologiska lämningar har påträffats utanför fornlämningsgränsen för L2007:9898.

Fredsgatan

År 2014 utfördes en schaktningsövervakning inom norra delen av Fredsgatan av Värmlands Museum. Trots att stora delar av schakten var omgrävda sedan tidigare, framkom bebyggelselämningar i form av två byggnader som legat inom tomt 119 enligt 1600- och 1700-talskartor. Fyndmaterialet visade att det ena av husen var i bruk under 1700-talets andra hälft. Spår efter en brand förekom i anslutning till den andra byggnaden som sannolikt kan kopplas till 1827 års belagda brand. Övriga lämningar bestod av stolphål, fundamentsgropar i anslutning till äldre marklager samt delar av den idag försvunna Skepparegatan (Balknäs & Wallbom 2015).

År 2020 genomförde Värmlands Museum en schaktningsövervakning vid korsningen Fredsgatan/Drottninggatan. Sammanlagt grävdes två schakt och inom schaktens ytor förekom flera störningar efter tidigare markarbeten gjorda i samband med ledningsdragningar. I de två schaktens norra delar framkom fragmentariska kulturlagersrester samt hårdgjorda ytor som tolkades utgöra äldre gatunivåer samt lager som tillhört äldre tomter (Larsson 2020).

Järnvägsgatan

Värmlands Museum genomförde under perioden november år 2005 till juli år 2006 en arkeologisk undersökning i delar av Järnvägsgatan och Älvgatan. Längs med stora delar av undersökningsområdet förekom störningar från 1800-1900-tal, enstaka schakt grävdes inte till ett djup som kunde generera arkeologiska lämningar. Fem områden valdes ut för särskild arkeologisk undersökning varav två av dessa låg längs med Järnvägsgatan, område 4 och 5. Område 4, som låg vid Riksbankshuset, tolkades innehålla fyra faser. Inga lämningar påträffades tillhörande fas 1 som bestod av en naturlig sänka samt ett lager. Sänkan tolkades utgöra spåren efter en naturlig vik som gått in i området under 1400 – talet. I närområdet har medeltida lämningar i form av en båt samt en huskonstruktion påträffats. Under 1660 talet tillkom de första bebyggelsestrukturerna i området (fas 2). I området påträffades en husgrund som tolkades utgöra en ekonomibyggnad som förmodligen hade varit knuttimrad. Den tredje fasen daterades till perioden 1660-1750 och representeras av att större förändringar av byggnaden sker genom förstärkningar av grundmuren samt utfyllnad av tomten. Majoriteten av fynden från denna fas daterades till slutet av 1600-talet. Fas 4, perioden 1750-1865, bestod av ett brand-och raseringslager som kopplades samman med 1865 års brand. Område 5 som låg tio meter sydväst om område 4 innehöll fragmentariska bebyggelselämningar efter vad som tolkades som ett boningshus från första hälften av 1600-talet. Ett fynd av sättstöd som ingått i en keramikugn indikerar att det kan ha funnits en keramikverkstad i närområdet (Karlsson 2007).

År 2008 genomförde Värmlands Museum en arkeologisk förundersökning i den södra delen av Järnvägsgatan. Sammanlagt påträffades sex anläggningar i form av bebyggelselämningar, dike, ränna, spismursröse, kulturlager samt mark- och lagerhorisonter. Två bebyggelselämningar som representerade två hus samt en äldre gata kom att undersökas mer noggrant. Lämningarna som var av fragmentarisk karaktär visade att ett av husen kunde dateras till 1650 och framåt med det andra huset daterades till 1750-70 – 1830-40. Den äldre gatan tolkades utgöra rester efter den äldre Hammarviksgatan (Karlsson 2009).

Kvarteret Klara

Få arkeologiska underökningar har genomförts i direkt anslutning till fornlämningsgränsen för L2007:9898. I kvarteret Klara har dock undersökningar genomförts som bidragit till att fornlämningsgränsen utökades.

Värmlands Museum genomförde under år 2002 en arkeologisk schaktningsövervakning i området kring västra bron. Schaktningsövervakningen innefattade två schakt varav schakt två låg på den norra sidan om bron, i relation till Karlstad stadsteater, och därmed utanför dåvarande fornlämningsgräns. I schaktet påträffades lämningar som delades in i fyra olika faser. Den äldsta fasen, fas 1, daterades till sent 1600-tal/tidigt 1700-tal och bestod av lämningar efter stolphål samt avsatta kulturlager. Dessa tolkades utgöra rester efter handelsbodas som enligt 1713 års karta ska ha stått i området. Fas 2, 1700-tal, bestod av dels av kulturpåverkad jord som tolkades utgöra äldre marknivå, dels en bebyggelselämning i schaktets södra del. Fas 3, sent 1700-tal och 1800-tal, bestod av bebyggelselämningar som tolkades utgöra ett magasin samt ett äldre brofäste som tolkades utgöra rester efter Hybelejens brobygge från sekelskiftet 1800. Fas 4, efter år 1865, innehöll lämningar som tolkas utgöra del av ett torg eller gata. Undersökningen visade att arkeologiska lämningar tillhörande staden kunde förekomma utanför fornlämningsgränsen som inför undersökningen främst var baserad på kartografiska uppgifter (Karlsson 2003).

Värmlands Museum genomförde år 2011 en arkeologisk förundersökning i anslutning till Karlstads teater. Det planerade arbetsföretaget låg i anslutning till fornlämningsgränsen för L2007:9898. Vid undersökningen påträffades anläggningar efter en hägnad i form av stolphål samt ett dike. Stolphålen låg i tydliga rader och tolkades vara lämningar efter kreaturstängsling. Sammanlagt påträffades 78 fynd och bestod mestadels av keramik som främst utgjordes av yngre rödgods fragment. Utöver keramiken påträffades enstaka kritpipsskaft samt ett kritpipshuvud som daterades till andra hälften av 1700-tal fram till första hälften av 1800-tal samt ett mynt som präglats år 1636. Fynden påträffades dels i lager 3 (markhorisont med tydlig trampyta) vilket innehöll osorterade och omrörda fynd från sent 1600-tal och 1700-tal samt i utfyllnadslager från 1800-talet (Wallbom 2011).

Genomförande

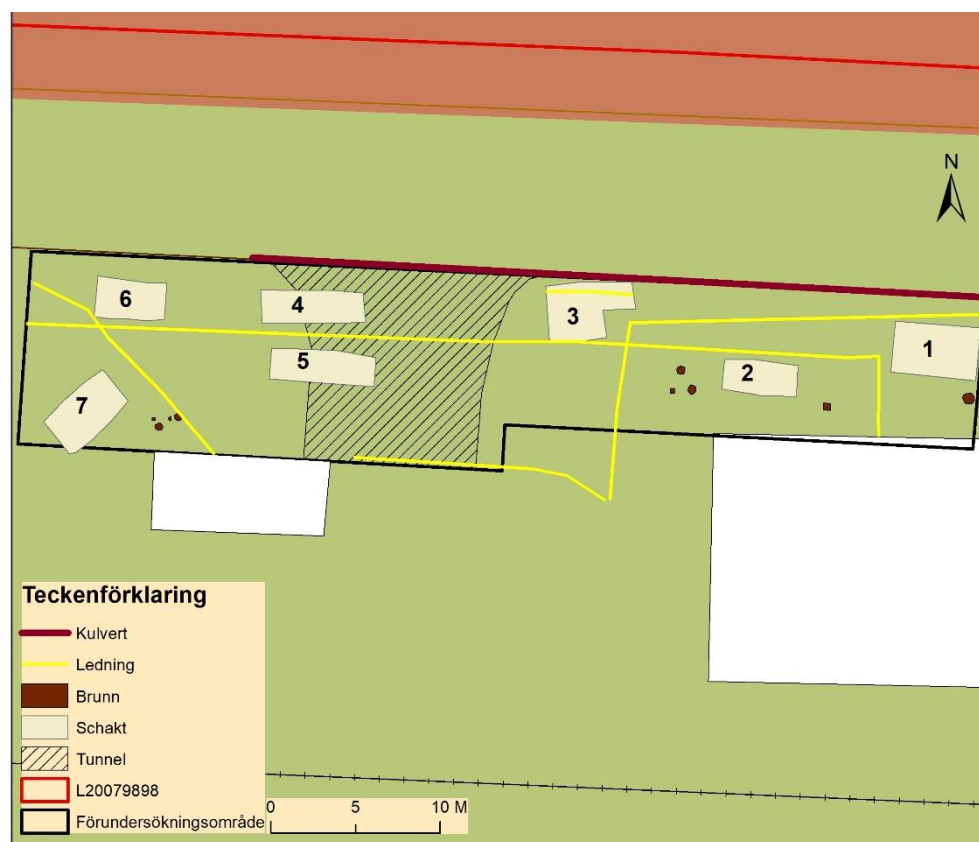
Förutsättningar

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes 17 – 20 april år 2023 under goda väderförhållanden. Arbetsföretaget företogs inom gaturummet vilket föranledde att gatan framför centralstationen stängdes av och hela förundersökningsområdet stängslades av på grund av säkerhetsskäl. Inom ytan förekom ett flertal kablar och brunnar som var markerade eller synliga på marknivå, vilka mättes in med GPS. Schaktning genomfördes med hänsyn till dessa.

Metod

Schaktningen genomfördes skiktvis under överinseende av två arkeologer och med en grävmaskin med en skopbredd om upp till 1,5 meter. Där misstänkta arkeologiska lager framkom avstannades maskingrävning och handgrävning vidtog. Sammanlagt grävdes 7 sökschakt inom undersökningsområdet. Schaktens längd varierade mellan 4,1 – 6 meter och var mellan 1,9 – 3,5 meter breda och 0,9-1,3 meter djupa.

Påträffade lämningar och schakt dokumenterades skriftligen och med digitala foton. Schakten, liksom anläggningar samt störningar mättes in med en GPS (GNSS med nätverks-RTK). Efter fältarbetet vidarebearbetades inmätta filer genom ett tillägg i programmet Arcmap 10.8. Schaktens finns beskrivna Bilaga 1 *Schakttabell*. Påträffade lager och anläggningar finns beskrivna i Bilaga 2: *Kontexttabell*. Fynden insamlades för dokumentation och har gallrats i enlighet med förfrågningsunderlag och undersökningsplan. Fynden finns beskrivna i Bilaga 3: *Fyndtabell*.

Figur 8 Schaktens belägenhet inom undersökningsområdet samt utmarkerade ledningar, brunnar samt Vikentunnel.

Resultat

Resultatet från den arkeologiska förundersökningen visade att bevarandeförhållande för arkeologiska lämningar och lager inom området var lågt. Inom samtliga schakt förekom störningar som tillkommit i samband med sentida markarbeten. Dessa störningar framträdde inom schakten som urschaktade ytor som återfyllts med återdeponerat material eller som nedgrävningar. Två mörkfärgningar (K6 och K9) påträffades i schakt 1 och 2 och kom att snittas för att avgöra dess karaktär. Både K6 och K9 påminde i ytan om stolphål men då de stratigrafiskt låg i ett utfyllnadslager (K5) så tolkades de utgöra en del av det återdeponerade fyllnadsmaterialet.

Störningar har tillkommit under andra hälften av 1800 – talet och under hela 1900 – talet i samband med markarbeten för byggandet av centralstationen samt taxikuren liksom vid anläggandet av Vikenpassagen.

Odlingslager och äldre markhorisont

I schakt 7 södra delar framkom ett fragmentariskt lager som tolkades utgöra ett äldre odlingslager (K13). Lagret utgjordes av ett mörkbrunt homogent siltigt sandlager och var 0,2 meter tjockt. I den norra delen hade lagret grävts bort av en sentida kabelnedläggning i norra delen (figur 9). Inom schaktet var lagret 1,4x1,3 meter och hade en triangelform. K13 fortsatte bortom schaktets och undersökningsområdets begränsning åt söder och sydväst. Utifrån en jämförelse med historiskt kartmaterial tolkas lagret utgöra en rest av en åker som är synliga i 1713 års geometriska karta. I schakt 2 södra profilvägg påträffades ett tunt flammigt siltlager (K8) med stråk av rödbrun sand som tolkas utgöra ett naturligt avsatt lager som bildats genom att marken har legat öppet (figur 10).

Figur 9. Det påträffade odlingslagret K13 i schakt 7. I nedre delen av bilden syns nedgrävningen för den moderna kabeln. Foto från N.

Figur 10. Schakt 2 södra profilvägg inom vilken K8 är synlig ca 0,8 meter under dagens marknivå. Foto från N

Figur 11. Del av schakt 1 södra profilvägg som visar en sentida nedgrävning. Foto från N.

Fynd

Vid förundersökningen samlades sammanlagt 31 fynd fördelat på 17 fyndposter in. Fynden bestod av keramik i form av skärvor av flintgods och yngre rödgods, kritpipskaft, glas samt järnspikar. Samtliga fynd förutom F7, F16 och F17 påträffades i vad som tolkas som återdeponerade massor och gallrades inomhus. F7, F16 och F17 påträffades vid framrensning av K13 men kom efter att de registrerats att gallras då de inte ansågs tillföra ny kunskap för att besvara förundersökningens frågeställning.

Tolkande sammanfattning

En arkeologisk förundersökning i utfördes av personal från Värmlands Museum i april år 2023 inom en begränsad yta vid Vikenpassagen/Centralstationen i Karlstad. Förundersökningsområdet utgjordes av ett cirka 500 m² stort område som låg cirka 10 meter söder om fornlämningsgränsen för L2007:9898. Då förundersökningsområdet låg inom villkorad del av fornlämningsområdet för L2007:9898 beslutade Länsstyrelsen i Värmlands län att en arkeologisk förundersökning skulle genomföras (Lst Dnr 431-4375-2022). Inga tidigare arkeologiska undersökningar har genomförts inom den södra delen av den villkorade delen av fornlämningsområdet för L2007:9898.

Förundersökningens syfte var att ge Länsstyrelsen i Värmlands län ett beslutsunderlag inför prövning om tillstånd till ingrepp i fornlämning.

För att uppnå syftet har följande frågeställning applicerats för den aktuella förundersökningen:

- Finns det inom förundersökningsområdet bevarade lämningar tillhörande fornlämning L2007:9898?
- Vilken datering har eventuella lämningar?
- Vad representerar eventuella lämningar?
- Finns det områden inom förundersökningsområdet som utifrån lämningars bevarandegrad förslås för arkeologisk undersökning?

Inom förundersökningsområdet påträffades inga bevarade lämningar som tolkas tillhöra fornlämning L2007:9898 (stadslager). Förundersökningsområdet var generellt hårt påverkad av senare tiders markarbeten och det var enbart i schakt 7 som ett lager av arkeologisk karaktär framkom. Detta tolkas utgöra ett odlingslager från 1700 – talet inom en yta som stadens invånare har nyttjat som åkermark.

Utifrån resultatet från den arkeologiska förundersökningen anser Värmlands Museum att det inom förundersökningsområdet inte finns områden som föreslås för arkeologisk undersökning.

Måluppfyllelse

Förundersökningens syfte uppfylldes då det fastställdes att det inom förundersökningsområdet inte finns några områden som Värmlands Museum föreslår för arkeologisk undersökning. Det arkeologiska lager som påträffades kunde dateras och funktion bestämmas. Tidplan och totalkostnad för projektet översteg inte de inom kostnadsberäkningen angivna totalsumma.

Källor

Litteratur

- Andersson, S. 1996. Rapport över arkeologisk schaktkontroll i kv. Björnen, fornlämning 30, Karlstad stad, Värmland.
- Andersson, S. & Olsson, H. 2006. *Tingvalla – från tingsplats till stad*. I publikationen Den dolda staden. Arkeologiska undersökningar av kvarteret Druvan, Karlstad. I bokserien Arkeologi i Värmland. Utgivare: Värmlands Museum, Länsstyrelsen i Värmland och Riksantikvarieämbetet. Lidköping.
- Andersson, S. & Schedin, P. 2001. *Den värmländska urbaniseringen. Urbaniseringsprocesser i Västsverige. En utvärdering av uppdragsarkeologins möjligheter att belysa historiska processer*. I serien GOTARC Serie C. Arkeologiska skrifter No. 27. Göteborg University – Department of Archaeology. Göteborg.
- Balknäs, N. & Wallbom, B. 2015. Arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning på Fredsgatan. VM Rapport 2015:15.
- Karlsson, M. 2003. Arkeologisk schaktkontroll mellan Kungsgatan och Våxnäsgatan i Karlstad-RAÄ 30, Karlstad socken och kommun, Värmlands län. Värmlands Museums rapportserie 2003:15
- Karlsson, M. 2007. Arkeologisk undersökning längs två gator i Karlstad – RAÄ 30, Karlstad socken och kommun, Värmlands län. Värmlands Museums rapportserie 2007:44
- Karlsson, M. 2009. Arkeologisk förundersökning längs Järnvägsgatan – RAÄ 30, Karlstads socken och kommun, Värmlands län. Värmlands Museums rapportserie 2009:9
- Karlsson, M. & Knabe, E. 2006 Stadsarkeologi kvarteret Druvan, Karlstad, Värmland. Uv Bergslagen rapport 2006:4. Värmlands Museum och Riksantikvarieämbetet.
- Larsson, E. 2020. Fredsgatan/Drottninggatan, Karlstad. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom L2007:9898/RAÄ 30:1, Karlstad stad och kommun, Värmlands län. Värmlands Museums rapportserie 2020:14
- Lund, G., Lundqvist, L, Stibéus, M. & Ångeby, G. 1994. *De arkeologiska undersökningarna i kvarteret Mercurius i Karlstad*. I publikationen Arkeologi i Värmland. Utgivare: Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen i Värmland och Värmlands Museum. Karlstad.
- Länsstyrelsen. 2007. Värmländska byggnadsminnen – Karlstad Centralstation
- Myrin, T. 2022. Karlstad centralstation – En kulturhistorisk kartläggning av markbeläggning framför stationen. Värmlandsantikvarien.
- Nilsson, H. 1997. De värmländska medeltidsbreven. I Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 64. Uppsala.
- Nygren, C.E. 1934. Karlstads stads historia. Första delen, omfattande tiden 1584–1719. Karlstad.
- Wallbom, B. 2011. Arkeologisk förundersökning intill Karlstads teater-RAÖ 30, Karlstad socken och kommun, Värmlands län. Värmlands museums rapportserie 2011:15

Kartor och övriga källor

Lantmäteriet, Lantmäteristyrelsens arkiv, Värmlands län, Karlstad stad. Stadsplane-karta 1696.
Aktbeteckning R39-1:3.

Lantmäteriet, Lantmäteristyrelsen arkiv, Värmlands län, Karlstad stad, Geometrisk avmätning 1713.
Aktbeteckning: R39-1:6

Lantmäteriet, Lantmäteristyrelsen arkiv, Värmlands län, Karlstad stad, Laga delning 1787-92.
Aktbeteckning R39-1:12

Övriga kartor har hämtas som PDF format från Karlstad kommuns kommunarkiv.

<https://karlstad.se/Kommun-och-politik/Kartor-och-geografisk-information/Kartor-och-geografisk-information/Historiska-kartor/>

Kulturmiljöregistret (www.raa.se/fornsok)

Tekniska och administrativa uppgifter

Värmlands Museums dnr:	22.270.0177
Länsstyrelsens dnr:	431-4375-2022
Uppdragsgivare:	Trafikverket
Typ av undersökning:	Arkeologisk Förundersökning
Utförandetid: fältarbete:	2023-04-17-2023-03-20
Berörda fornlämningar:	L2007:9898
Fastighet:	Tingvallastaden 1:1
Exploateringsyta:	Ca. 85 m ²
Län:	Värmland
Landskap:	Värmland
Kommun:	Karlstad
Socken:	Karlstad
Fornlämningsnummer:	L2007:9898
Fornlämningstyp:	Stadslager
Koordinatsystem:	Sweref 99 TM
Höjdsystem:	RH00
Inmätningssystem:	GNSS med nätverks-RTK
Projektleddare:	Johan Richardson
Fältpersonal:	Ellinor Larsson, Johan Richardson
Foto (om en annat angivet):	Johan Richardson
Kvalitetssäkring:	Ellinor Larsson
Dokumentationshandlingar	Digitalt dokumentationsmaterial som mätfiler och fotografier samt handskrivna beskrivningar över schakt förvaras i Värmlands Museums arkiv.
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs.
Godkänd av Länsstyrelsen:	2023-06-09

Bilaga 1 Schakttabell

Nr	Storlek	Riktning	Djup	Botten
1	5x3.1 m	Ö-V	1,4 m	Utfyllnad
2	4,5x1,8 m	Ö-V	1,1 m	Utfyllnad
3	5,2x1,8-3,5 m	Ö-V	0,8 m	Utfyllnad
4	6x1,9 m	Ö-V	1 m	Utfyllnad
5	6,2x1,9 m	Ö-V	0,95 m	Utfyllnad
6	4,1x2,3 m	Ö-V	1 m	utfyllnad & spont
7	4,6x2,8 m	NO-SV	1m	Utfyllnad & K13

Bilaga 2 Kontexttabell

Kontextnr	Schakt	Typ	Beskrivning	Fyndnr.
1	Hela ytan	Gatstensläggning	Gatstensläggning som utgör dagens marknivå, bestående av 0,9 m st jämt huggen sten.	
2	Hela ytan	Lager	Sättsandlager bestående av ljusbrunsand, 0,15 m dj.	
3	Hela ytan	Lager	Mörkbrunt bärlager med högt grus/steninnehåll, 0,12 m dj.	
4	Hela ytan	Lager	Brunt sandigt utfyllnadslager med ställvis hög andel steninnehåll med mestadels 0,05-0,2 m st stenar. I S delen av undersökningsområdet påträffades en äldre vattenledning i lagret.	
5	1	Lager	Beige sandigt utfyllnadslager med enstaka rundade stenar. Fynd av kritpipeskaft, keramik och fragment av Höganäs rör. Fyllningen tolkas bestå av återdeponerat material.	F1 & F2
6	1	Lagerrest?	Lagerrest? 0,47x0,42 (N-S) och 0,22 m dj som påträffades i K5. Bestående av mörkbrun lerig silt. Tydlig botten som sluttar mot V. Enstaka tegelkross samt kolinslag. Tolkas utgöra en återdeponerad lagerrest eller ett nedtryckt lager. Samma som K9. Totalundersökt.	F3, F8, F9, F10
7	1	Nedgrävning	Nedgrävning i K5 bestående av ljusbiege sand som är minst 0,58 m dj. I nedgrävningen påträffades inga fynd.	
8	2	Lager	Avsatt mörkbrunt till beige flamigt silt lager med stråk av rödbrun sand. Lagret var 0,15 m tj varav stråken med de bruna sandlinserna var 0,02 m tj. Ingen nedgrävningskant. Tolkas utgöra ett delvis naturligt avsatt lager och bildats genom att det legat öppet.	F4
9	2	Lagerrest?	Lagerrest? 0,28x0,23 (N-S) och 0,1 m dj som påträffades i K5. Bestående av mörkbrun lerig silt. Skålformad botten. Enstaka tegelkross samt kolinslag. Tolkas utgöra en återdeponerad lagerrest eller ett nedtryckt lager. Samma som K6. Totalundersökt.	F5, F15
10	4	Lager	Beige sandigt utfyllnadslager med inslag av pinmogrus som till dess struktur liknar det som infår i bärlager K3, modernt glas och järnfragment. Tolkas utgöra ett släntningslager till Vikentunneln.	
11	6	Lager	Brunt utfyllnadslager med högt innehåll av moderna inslag i form av gatstenar av samma material som från K1, tegelstenar och hårdgjorda cementblock.	
12	6	Nedgrävning	Ovalformad sentida nedgrävning, 2x0,75 m och 0,22 m dj, inom schaktets begränsning. Bestående av mörbrund sand/grus med linser av beige sand. Ojämn botten och framkom i NÖ delen av schakt 6 på ett djup om 0,95 m.	F6, F11, F 12, F13, F14
13	7	Lager	Mörkbrunt homogent sandigt siltlager, ca 0,2 m dj. Lagret är skuret av en kabelnedläggning samt K12 och K14. Har en tringelformad form 1,4x1,3 m s och fortsätter bortom schaktets och undersökningsområdets begränsning i S och V. Påträffades på ett djup om 0,7 m och tolkas utgöra en rest av ett odlingslager. Fynd av ett kritpipfragment, enstaka skärvor av flintgods, glasfragment och små tegelfragment.	F7, F16, F17
14	7	Lager	Gråbrunt sandigt gruslager, ca 0,1 m tj. Lagret är skuret av en modern kabelnedläggning vilket medför att det inom schaktets bergränsning har triangelformad form, ca 1x1 m. Inga fynd och tolkas utgöra en modern störning	

Bilaga 3 Fyndlista

Fyndnr	Sakord	Typ	Material	Kontext	Schakt	Del	Antal	Antal fragment	Färg insida	Färg utsida	Övrigt
1	Djurben	Grisbetar	Organiskt	K5		1	3	3			Gallrad
2	Kritpipa		Lera	K5		1 Skaft	1	1			Gallrad
3	Keramik	Flintgods	Lera	K6		1	1	2			Gallrad
4	Keramik	Yngre rödgods	Lera	K8		2	1	1			Gallrad
5	Järnspik		Järn	K9		2	1	1			Gallrad
6	Kritpipa		Lera	K12		6 Skaft	1	1			Gallrad
7	Keramik	Flintgods	Lera	K13		7	1	3			Gallrad
8	Järnspik		Järn	K6		1	1	1			Gallrad
9	Glas	Butelj	Glas	K6		1	1	2			Gallrad
10	Kritpipa		Lera	K6		1 Skaft	1	1			Gallrad
11	Keramik	Flintgods	Lera	K12		6	1	4			Gallrad
12	Keramik	Yngre rödgods	Lera	K12		6	1	2			Gallrad
13	Järnspik		Järn	K12		6	2	2			Gallrad
14	Glas		Glas	K12		6	1	2	Grön nyans		Gallrad
15	Glas	Plan	Glas	K9		2	1	1	Transparent		Gallrad
16	Glas	Butelj	Glas	K13		7	1	2			Gallrad
17	Keramik	Yngre rödgods	Lera	K13		7	1	2			Gallrad

VÄRMLANDS
MUSEUM